

Buletin de analiză politică

Anul II, nr. 18 (25), 19 septembrie 2003

SUMAR

I. Analiză politică internă

- **Multiculturalismul și Universitatea „Babeș-Bolyai”** 3

II. Analiză politică internațională

- **Recrudescența conflictelor din Balcanii de Vest** 7

I. Analiză politică internă

Multiculturalismul și Universitatea „Babeș-Bolyai”

Multiculturalismul se poate defini cel mai bine ca fiind un set de politici îndreptate spre rezolvarea problemelor generate de diversitatea etnică sau culturală. Acest set de politici își are originea în mișcarea pentru drepturi civile din SUA anilor '60 și vizează eliminarea statutului de inferioritate socială pe care anumite culturi/identități sociale îl au: membri ai unor comunități etnice sau rasiale discriminate, femei etc.

Politici multiculturale în educație

Unul dintre domeniile în care principiile multiculturalismului au fost aplicate cu precădere în SUA și Europa Occidentală este educația. În Europa modul cel mai frecvent în care se prezintă politicile multiculturale este oarecum diferit de cel din spațiul american: acestea vizează în principal gestionarea diferenței *etnice*, exprimată de cele mai multe ori ca multilingvism. Reprezentantii comunităților care trăiesc într-o anumită regiune revendică pentru ele drepturi pornind de la principiul egalității de șanse în instituții administrative și de învățământ. Revendicările sunt adresate statului, care a devenit, ca gestionar de politică multiculturală, responsabil de modul în care membrii unei anumite comunități participă la viața culturală, socială și politică a statului, în condițiile în care în Europa și mai ales în Europa de Est modernizarea și democratizarea presupun reabilitarea relațiilor dintre majoritate și minorități. O modalitate fundamentală prin care se consideră că respectivelor comunități li se asigură principiul șansei egale este învățământul superior

în limba respectivă.

Universitatea „Babeș-Bolyai” este singura instituție de învățământ din România care a adoptat un astfel de program multicultural/multilingv, preluând și adaptând modele existente în străinătate. Problemele pe care încearcă universitatea să le rezolve (participarea minorităților la procesul educativ) sunt însă dublate de greutăți nou create. Pe de o parte, există reacția naționalistă la existența unei instituții cu limba de predare alta decât româna. Susținătorii acestei poziții invocă argumentul că singura limbă în care trebuie să se desfășoare procesul didactic este limba română în calitatea sa de limbă oficială. Pe de altă parte, există cererile și presiunile unor membri ai comunității maghiare care reclamă reînființarea Universității Bolyai ca universitate de stat cu limba de predare maghiară.

În Europa și în lume există mai multe universități care practică politici multiculturale sub forma multilingvismului ca răspuns la nevoile comunităților locale minoritare: Universitatea Liberă din Bolzano/Bozen, Universitatea Fribourg/Freiburg, Universitatea Ottawa etc. În general, în aceste universități funcționează un bi- sau multilingvism reglementat: studenții trebuie să fie bilingvi la admitere sau să devină bilingvi în urma școlarizării prin urmarea de cursuri obligatorii în două sau mai multe limbi în timpul facultății. De exemplu, Universitatea Bolzano (Tirolul de Sud/Alto Adige) are linii de studii obligatoriu mixte care sunt (în funcție de facultate) bilingve sau trilingve, în germană, italiană și engleză sau latină. Există de asemenea universități care profe-

sează un bilingvism nereglementat, adică utilizarea nestructurată a mai multor limbi în activitatea didactică, fără ca pentru student să existe obligativitatea instituțională de a urma cursuri în mai mult de o limbă (Universitatea Puerto Rico). Există, în fine, o universitate monolingvă cu limba de predare a unei minorități: Åbo Akademi din Finlanda. Åbo Akademi are o politică de privilegiere a admiterii de vorbitori de limbă suedeză, în condițiile în care limba suedeză este limbă oficială în Finlanda și există un plan de școlarizare care prevede educarea unui număr suficient de vorbitori de suedeză astfel încât să asigure funcționarea în continuare a suedezei ca limbă oficială.

Se poate observa că definiția multiculturalismului în cadrul acestor universități este în primul rând o definiție a bilingvismului. Bilingvismul la rândul său este definit ca sporirea competenței lingvistice a fiecărui student, astfel încât la terminarea studiilor acesta să poată profesa într-un mediu în care se utilizează oricare dintre cele două sau mai multe limbi. Mai exact, bilingvismul este ghidat nu doar înspre realizarea unei educații în limba maternă pentru o minoritate, sau înspre promovarea bilingvismului în rândul acelei minorități, ci înspre promovarea bilingvismului între studenții majoritari, deoarece cei minoritari sunt de obicei mult mai „bilingvi” decât cei majoritari. De asemenea, existența unei instituții de învățământ superior într-o limbă minoritară are o importanță simbolică pentru comunitatea respectivă.

Universitatea „Babeș-Bolyai” a adoptat începând cu 1993 un program de transformare în sensul „bilingvizării”, înființându-se secții cu limba de predare maghiară și stabilindu-se cote de admitere la acestea. Treptat, numărul acestor secții a crescut, pe parcurs adăugându-se linia de studii germană. Dezvoltarea instituțională a universității în acest sens nu a vizat stabilirea de structuri primare (catedre, departamente, facultăți) în limba maghiară sau germană, ci dupli-

care în aceeași structură după criteriul limbii de predare: în interiorul catedrelor/departamentelor/facultăților există cadre didactice care predau în limba română, cadre didactice care predau în maghiară și cadre didactice care predau în germană. **Nu există structuri administrative separate pentru aceste linii de studiu. În ceea ce îi privește pe studenți, ei intră în procesul de școlarizare pe o linie de studii care presupune efectuarea de cursuri într-o singură limbă. Nu există facultăți care să presupună un proces de școlarizare obligatoriu bilingv sau trilingv, așa cum este cazul la unele din universitățile citate (Fribourg, Bolzano), deci liniile de studiu nu comunică în procesul didactic, ci sunt paralele.** Profesorii care compun catedrele sunt recrutați în organismele de conducere pentru a respecta o proporție care reflectă situația demografică existentă la nivel național sau regional. Bilingvismul este înțeles ca reflectarea în interiorul corpului didactic și cotelor de admitere a situației din societate. Funcționează astfel un principiu al algoritmului conform căruia în fiecare structură primară (catedră, facultate, departament) trebuie să existe în conducere un român, un maghiar și uneori un german. De asemenea, este de observat că bilingvismul înseamnă pentru administrația universității bi- sau multi-etnicism: administrația operează cu conceptul de cadru didactic *etnic* maghiar sau german, nu cu cel de cadru didactic care predă în limba maghiară. Multiculturalismul Universității „Babeș-Bolyai” se exprimă astfel la *input*, nu la *output*: universitatea funcționează ca o structură administrativă care reunește fizic cadre didactice care predau în limbi diferite unor studenți diferiți, neexistând practici de „legare” cum ar fi cursuri de limbă obligatorii pentru studenții monolingvi sau linii de studiu obligatoriu bilingve.

Trebuie remarcat că Universitatea „Babeș-Bolyai” a început un proces de instituționalizare a multiculturalismului care este bazat nu pe îngrădirea drepturilor unui grup, ci pe promovarea

drepturilor mai multor grupuri. Acesta presupune negocieri între părțile implicate (luate ca grupuri etnice), în sensul că fiecare linie de studiu/etnie să își poată exprima opțiunile pentru conduita administrativă în legătură cu ea. **Comparând modelul universității „Babeș-Bolyai” cu celelalte, se poate spune că aceasta nu a adoptat complet nici unul dintre modelele de universități multilingve de mai sus, ci a preferat mai degrabă să practice un multilingvism „pasiv”, care reflectă situația din societate, nu unul de construcție, care să transforme situația din societate.**

Tipuri de multiculturalism

Multiculturalismului i se opune curentul de gândire care construiește comunitatea națională ca omogenă, non-problematică și asimilatoare, construită pe argumentul că toți membrii respectivei comunități ar trebui să devină „ca noi”. În România acest model de gândire este folosit de cei care atacă politica bilingvă a Universității „Babeș-Bolyai” în favoarea existenței unui monolingvism în limba română.

La rândul său, multiculturalismul propune mai multe modele, dintre care două privesc în mod direct disputa din jurul universității „Babeș-Bolyai”. Unul este un multiculturalism care confirmă diferențele dintre grupuri de-a lungul liniilor culturale și acordă diferite drepturi de grup diferitelor comunități în interiorul unei ordini politice comune. Celălalt, *critic* pune accent pe identitățile multiple și mobile ale individului, pe autonomia individului de a-și atribui identitate. Din punct de vedere politic, aceste primul tip de multiculturalism se poziționează la dreapta, iar cel de-al doilea la stânga în spectrul politic. Modelul propus de universitatea „Babeș-Bolyai” este primul. Problema generată este că acest multiculturalism aplicat la universitatea clujeană are în comun cu adversarii multiculturalismului faptul

că pleacă de la premisa că *grupul* are o identitate etnică fixă, pe care doar în mod secundar o distribuie individului. Diferența între multiculturalismul aplicat în universitate și naționalism este că teoriile naționaliste propun dizolvarea identităților într-un model cultural dominant, iar multiculturalismul universității clujene propune menținerea și cultivarea comunității și identității etnice *separate* ca bază a identității sociale a individului, deci un „naționalism bun”, non-xenofob.

De aici se poate înțelege mai bine că politicile multiculturalismului implică o contradicție între drepturile individului și drepturile colective ale „comunității”. Cu alte cuvinte, comunitățile se consideră pe sine și sunt considerate de către stat ca fiind omogene, fără diviziuni și fisuri interne și posedând o unitate de interese, de acțiune și o „voce etnică” unificată. Această accepțiune a „comunităților” și a „culturilor” fixe și solide contribuie direct și indirect la consolidarea conceptelor de genul „românității” și „maghiarității” și, astfel, la sublinierea diferențelor, folosind etnia drept criteriu unic.

Multilingvismul pe care universitatea „Babeș-Bolyai” înțelege să-l aplice este o formă a multiculturalismului liberal sau pluralist, care ajunge să fie conceptualizat în termeni esențialiști: limba exprimă un univers conceptual propriu culturii respective mai mult sau mai puțin incomensurabil cu altele aparținând altor culturi. El nu relativizează diferențele etnice – în cazul universității clujene, între români și maghiari, în principal – ci consideră că ele sunt ireductibile, o poziție susținută de grupurile de dreapta din UDMR și de partidele naționaliste românești.

Recomandări privind poziția față de Universitatea „Babeș-Bolyai”

Poziția multiculturală pluralistă este împărțită atât de către promotorii păstrării structurii actuale a universității „Babeș-Bolyai” cât și de

către cei care propun separarea structurilor universității „Babeș-Bolyai” conform limbilor în care se desfășoară procesul didactic. De aceea această poziție este una „capcană”. Însăși organizarea Universității „Babeș-Bolyai”, în condițiile în care nu are pretenția să construiască un mediu multicultural, ci să reflecte pasiv o situație etnică conține în sine premisele segregării: dacă există linii separate, de ce nu ar fi ele separate administrativ, de vreme ce științific fiecare linie este independentă de cealaltă? **Această evoluție ar putea fi evitată dacă politica multilingvistului s-ar aplica în procesul didactic, la nivelul fiecărui student, nu ca mecanism instituțional de rezolvare a tensiunilor etnice.** Astfel, actuala situație ar fi depășită, în sensul în care limba nu ar trebui identificată cu etnia; mai mult, comunitățile ar putea observa avantajele ce decurg din „bilingvizare” sau „multilingvizare”, în sensul fondării unei reale legături interculturale și al depășirii barierei culturale instalată în Transilvania între comunități. În aceste condiții, probabil că presiunile pentru înființarea de facultăți separate sau chiar a unei universități maghiare ar scădea.

Pe de altă parte, pericolele segregacioniste care sunt camuflate în accepțiunea curentă a multiculturalismului pot fi contracarate cu argumente derivate din domeniul multiculturalismului critic și de stânga din punct de vedere politic: **identitatea etnică nu este modalitatea primară de identificare a unui individ, comunitatea nu trebuie să primeze asupra individului, dictându-i ceea ce este.** Astfel, punând accentul pe capacitatea individului de a-și stabili identitatea, se devalorizează dreptul „grupului etnic” respectiv de a aloca identități sociale, se poate evita ca dezbateră să se

poarte în termenii comunității *etnice*. Această definiție include, de asemenea, evitarea afirmării oricărui primat al majorității asupra minorității și garantarea folosirii libere a limbii materne de către indivizi, direcție în care la universitatea „Babeș-Bolyai” s-a făcut cel mai mult.

O astfel de poziție politică este similară atitudinii pe care o au celelalte partide social-democrate europene față de acest tip de probleme. Pe plan intern ar minimaliza presiunile la care PSD este supus din partea partidelor naționaliste și ar poziționa PSD pe o poziție mai „progresistă” și mai europeană decât PNL – partid care periodic recurge la un discurs naționalist.

În cele din urmă, există un set de argumente practice. Trebuie subliniat că scopul universității nu este cel de a fi o „oglină a societății”, ci cel de a distribui cunoaștere și de a forma indivizi competenți. Apoi, **în cazul segregării, ambele instituții care ar rezulta ar avea de pierdut, în primul rând datorită separării bazei materiale, care ar face ca patrimoniul fiecăreia dintre cele două universități să fie insuficient. Astfel, segregarea ar scădea competitivitatea ambelor universități și ar constitui un exemplu de evoluție contrară celei înspre interdependență și interconectare înregistrată la nivel mondial.**

Universitatea „Babeș-Bolyai” se află încă în curs de a-și defini și stabili cu claritate politica multiculturală, politică ce a dat mai multe rezultate în termeni de detensionare a relațiilor interetnice decât monoculturalismul. Perspectivele sunt încurajatoare, iar deficiențele actualei forme de organizare sunt mai mici și mai puține în comparație cu avantajele pe care aceasta le aduce.

II. Analiză politică internațională

Recrudescența conflictelor din Balcanii de Vest

Criza spațiului ex-iugoslav a constituit una dintre cele mai importante probleme de pe agenda politică internațională a anilor '90. A fost prima dată când Uniunea Europeană și NATO și-au asumat o răspundere mai mare privind securitatea continentului, după terminarea Războiului Rece. Cu toate acestea, intervenția nu a venit automat, ca un răspuns dinainte formulat în documentele internaționale, ci ca urmare a degenerării disputelor etnice parlamentare în războaie civile propriu-zise care amenințau însăși siguranța UE, mai ales prin valurile de refugiați generate.

Implicarea organizațiilor europene în criza iugoslavă a creat impresia unei soluționări pe termen lung a problemelor existente, în ciuda complexității sarcinii asumate. Acest fapt a fost exagerat de comparația între eșecul misiunii ONU în zonă și succesul intervențiilor concrete ale NATO și UE. În prezent, evoluția raporturilor între foștii inamici oferă o imagine diferită față de așteptările optimiste de la începutul acestui proces de reconstrucție. Astfel, în ciuda eforturilor făcute de comunitatea internațională, mentalitățile existente înaintea declanșării conflictului și care au constituit una din sursele sale nu s-au schimbat în mod semnificativ.

Relațiile interstatale

În privința relațiilor dintre țările din regiune, progresele făcute au fost destul de lente și anevoioase. Astfel, în cazul relațiilor dintre

Belgrad și noile state, doar după căderea regimului Miloșevici s-au făcut pași pentru o îmbunătățire a acestui domeniu. Dacă relațiile cu Slovenia nu au avut o importanță prea mare (datorită geografiei zonei), cele cu Croația au fost de foarte mare însemnătate, datorită magnitudinii epurărilor etnice reciproce din timpul războiului. Cu toate acestea, persistența unor mesaje naționaliste la nivelul oficialilor sârbi, coroborată cu existența unui guvern naționalist la Zagreb, a dus la o ignorare mutuală. Schimbările din cele două țări par a mai detensiona situația, însă rănille trecutului sunt foarte greu de vindecat, mai ales în ceea ce privește problema întoarcerii refugiaților (aproape trei milioane de oameni, mai ales sârbi din Croația).

Relațiile Belgradului cu Skopje s-au păstrat pe coordonate pozitive, în ciuda divorțului de catifea din 1993, asta mai ales după intervenția NATO în Kosovo, care a dat aripi mișcării independentiste albaneze din Macedonia. În schimb, relațiile cu Bosnia-Herțegovina nu au cunoscut nici un progres semnificativ, datorită situației interne particulare a acestui stat, cel mai afectat de războiul civil. De fapt, trăsătura comună a zonei este faptul că nimeni nu are relații cordiale cu Bosnia-Herțegovina, care este văzută mai mult ca un stat menținut artificial în viață de puterile occidentale.

În plan intern lucrurile nu par să meargă mult mai bine, cu excepția Croației și Sloveniei care par să se consolideze după standarde

europene solide. Astfel, în cazul Bosniei-Herțegovina avem de-a face cu o tendință clară de separatism din partea tuturor comunităților (poate cu excepția parțială a comunității musulmane), ceea ce nu poate contribui la consolidarea instituțiilor democratice de tip federal concepute în planul de pace inițial. Tendința este vizibilă dacă se analizează rezultatele alegerilor care au avut loc în ultimii ani și care au dat câștig de cauză, în partea sârbă partidelor naționaliste, care urmăresc unirea cu restul Serbiei, iar în federația croato-musulmană partidelor naționaliste croate și moderat-naționaliste musulmane. Însăși existența federației croato-musulmane, atât de mult lăudată de negociatorii occidentali, este amenințată de tot mai dese diferende dintre liderii locali aparținând celor două grupuri etnice și de tendința independentistă în creștere a croaților. Totuși, sechelele războiului au marcat profund populația musulmană care este în prezent destul de fragmentată teritorial, ceea ce face ca această etnie să manifeste circumspecție față de ideile secesioniste.

Noul stat iugoslav (în prezent Serbia-Muntenegru) a trecut prin evenimente care au știrbit autoritatea sa statală în mod decisiv. După retragerea din Bosnia și Croația, trupele sârbești au fost masate în Kosovo pentru a preveni cu orice preț o nouă cedare teritorială. Intervenția NATO, motivată umanitar, a zdruncinat din nou pretenția de supremație a Belgradului în zonă. În prezent, provincia Kosovo este guvernată de o majoritate locală albaneză, cam în același fel în care sârbii guvernaseră în ansamblul Iugoslaviei: arogant și fără a asigura minima protecție pentru minoritățile etnice. În acest context, este de presupus că și Kosovo se va desprinde, dreptat de Serbia.

O problemă nouă a fost ridicată și de Muntenegru. Dacă în trecut liderii de la Podgorica erau cei mai fideli aliați ai guvernului sârb, în

prezent tendințele independentiste au devenit dominante. Situația nu este surprinzătoare, având în vedere prestigiul pierdut de Serbia în cadrul federației iugoslave și poziția favorabilă a statului muntenegrean, atât din punct de vedere strategic (ieșire la mare, situație economică mai bună) cât și tactic (apropiere mai mare de UE). Într-o atare situație Serbia riscă să rămână singură, ca la începutul secolului XX și, implicit, slăbită din toate punctele de vedere. Dacă mai adăugăm și problemele care pot apărea cu populația maghiară din Voivodina, conjunctura pare critică.

În ceea ce privește Macedonia, problemele au apărut recent, după intervenția NATO în Kosovo. Emulația luptei pentru realizarea unității statale a tuturor albanezilor din Balcani a ajuns și în această țară, unde cele două comunități (slavă, majoritară, și albaneză – 22% din populație) păreau a trăi împreună fără probleme. În aceste condiții, guvernul macedonean, ajutat și de comunitatea internațională, a întreprins măsuri mai nuanțate de cooptare a liderilor albanezi la guvernare și de neutralizare în fașă a potențialei revolte. Totuși, grupurile radicale continuă să militeze pentru o separare destul de improbabilă în actuala configurație geostrategică, în care NATO nu mai este dispusă să accepte sabotarea a încă unui partener de cooperare din Balcani.

În aceeași categorie de state cu probleme din regiune ar trebui inclusă și Albania. Deși nu a făcut parte din spațiul ex-iugoslav, evoluția sa a avut elemente comune cu această zonă. Deși omogenă din punct de vedere etnic, rivalitățile tribale și disparitățile economice cauzate de o reformă inefficientă au dus la un război civil în toată regula la începutul anului 1997. Doar intervenția unei forțe europene de menținere a păcii (operațiunea Alba) a evitat extinderea conflictului. Din pă-

cate, nici în prezent situația nu este prea bună, autoritățile statale albaneze fiind lipsite de un suport de legitimitate solid, ceea ce a favorizat dezvoltarea mafiilor locale, mai ales după evoluțiile negative din Kosovo.

Problemele transfrontaliere

Problemele existente la nivel statal sunt dublate de problemele care depășesc granițele existente în regiune și care impiedică asupra întregului proces de reconstrucție. Aceste probleme sunt cauzate de amenințările asimetrice la adresa securității naționale și, în special, de amenințările de tip social: migrația, traficul ilegal (de arme, droguri, ființe), crima organizată, terorismul.

Războiul a produs dislocarea mai multor milioane de oameni care s-au răspândit atât la nivel regional cât și la nivel continental. Revenirea a cel puțin unei părți semnificative a emigranților forțați este o chestiune importantă pentru instituțiile europene, însă, la nivel regional încă se mențin atitudini ostile acestui proces, ostilitate ce poate lua forme oficiale (mai rar, în ultimul timp), dar și indirecte (foarte frecvent), prin folosirea unor proceduri birocratice foarte complicate ca formă de intimidare la adresa solicitanților.

Profitând de războiul civil și de situația neclară (lipsa unei autorități constrângătoare), crima organizată a înflorit în toate domeniile posibile de activitate. Regiunea Balcanilor de Vest a devenit o placă turnantă în traficul cu stupefiante, în acest domeniu mafiile albaneze, sârbești și bosniace fiind renumite. De asemenea, răpirea de persoane, atentatele la comandă (ultimul dintre ele a dus la decesul premierului sârb Zoran Djindjic), traficul cu armament nestingherit, mai ales datorită frontierelor insuficient securizate dintre Kosovo, Albania și Macedonia, au atins niveluri alar-

mante. Unii oficiali balcanici au ajuns la concluzia că există o mafie perfect integrată în Balcani care contrastează cu lipsa de integrare între state. De fapt lipsa de cooperare interstatală este principala cauză a proliferării acestor tipuri de amenințări.

Mai mult, în timpul războiului din Bosnia și a conflictului din Kosovo, terorismul s-a dezvoltat accelerat. Dacă în Bosnia au existat atât un terorism islamic susținut de statele care încurajează de regulă acest tip de activitate (Iran, Irak, Siria, Libia), cât și un terorism sârb local, susținut de Belgrad, în Kosovo, unele acțiuni ale Armatei de Eliberare din Kosovo (UCK), formațiune albaneză de gherilă, au recurs la metode teroriste pentru a provoca trupele sârbești de represiune și pentru a atrage susținerea opiniei publice internaționale. Folosirea acestui tip de operațiuni este foarte periculoasă în perioada actuală, când terorismul internațional este principalul inamic, astfel încât diferența dintre terorism și mișcare de eliberare va fi foarte greu de făcut, iar doleanțele legitime ale populației ar putea trece în plan secundar.

Cauze și remedii

Toate aceste probleme nu ar fi căpătat o magnitudine atât de importantă dacă acțiunea comunității internaționale ar fi vizat mai mult schimbarea mentalităților în zonă, decât introducerea de forme noi, străine populației locale, cu posibilitatea respingerii întregului model de cooperare, în cele din urmă. Societățile din Balcanii de Vest se află într-un stadiu avansat de regionalism exacerbă care combină modul de viață tradițional, bazat pe celula familială, cu o autonomie locală promovată de modelul iugoslav de autogestione, degenerată într-un model de tip „seniori locali ai războiului” (*warlords*). În această situație,

impunerea unui model național de tip etnic este imposibilă, echivalând cu o agresiune externă. În schimb, promovarea unui model național civic, de tip multicultural, ar îmbina existența unei autorități centrale de tip federal cu păstrarea unor cutume locale pașnice ce ar oferi un confort moral suficient comunităților respective.

Promovarea acestui tip de societate nu se poate face decât prin sprijinirea de către partenerii europeni (inclusiv România), prin intermediul instituțiilor internaționale existente (mai ales Pactul de Stabilitate), a unui sistem de educație multicultural, fără a separa etniile și a unui sistem de protecție socială care să motiveze familiile din zonă în vederea acceptării noului sistem educațional. În acest fel, instituțiile politice vor căpăta o nouă legitimitate internă, țările occidentale vor elimina un focar important de instabilitate din apropierea granițelor lor, iar țările central și est-europene își vor întări democrația internă, do-

bândind noi experiențe în acest tip de proces.

Conferința de la Tirana a partidelor social-democrate din țările balcanice a evidențiat nevoia pentru un cadru mult mai bine reglementat al evoluției țărilor din zonă. S-a căzut de acord în ceea ce privește introducerea unui *roadmap* pentru țările din Balcanii de Vest, în vederea consolidării democrației interne și a instituțiilor statelor respective. În același timp, partidele socialiste din zonă și-au exprimat sprijinul pentru măsurile în această direcție și au fost laudate inițiativele forțelor politice din țările respective pentru a repune întreaga regiune pe un traseu cu ținta clară a aderării la UE. Înțelegerea între partidele socialiste balcanice pune bazele unei noi forme de cooperare politică regională care poate cântări decisiv în ecuația reconstrucției zonei. PSD trebuie să acorde o atenție sporită acestui parteneriat care ar aduce un plus de imagine în țările UE și ar întări cooperarea cu țările balcanice în vederea aderării la UE.